

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Statsvetenskapliga Institutionen

När skogen tystnar

Vem tar ansvar för förlusten av biologisk mångfald?

En kvalitativ intervjuundersökning om hur aktörer inom den svenska skogssektorn ser på ansvar för biologisk mångfald i de svenska skogarna

Kandidatuppsats i Statsvetenskap

VT 2011

Författare: Jenny Nilsson

Handledare: Björn Rönnerstrand

Antal ord: 9942

Abstract

Förlusten av biologisk mångfald är ett stort miljöproblemen som Sverige står inför idag. Detta påverkar framförallt de svenska skogarna där mycket av den biologiska mångfalden i vårt land finns. En anledning till att den biologiska mångfalden minskar i skogarna sägs vara att ansvaret för denna är uppdelat på många olika aktörer. På grund av detta har jag genomfört en intervjuundersökning med 16 aktörer inom den svenska skogssektorn för att försöka få svar på hur de ser på ansvar för biologisk mångfald. Aktörerna representerar olika delar av Sverige, olika branscher och olika intressen inom den svenska skogsnäringen. Aktörer är utvalda då de är de största inom respektive bransch.

Uppsatsen är grundad på ansvarsteorier som menar att aktören måste ha kunskap om konsekvenserna av en handling och måste utfört sin handling frivilligt om den ska kunna stå som ansvarig efteråt. Vidare menar teorierna att ansvar kan fördelas till en aktör på grund av dess kapaciteter eller resurser, roll i samhället eller geografiska läge.

Resultatet visar att aktörerna ser positivt på kunskapskravet och frivillighetskravet vid ansvarsutkrävande. Vidare visar resultatet att aktörerna tar på sig stort ansvar själva, däremot har aktörerna olika åsikter på vem de anser ha det största ansvaret för biologisk mångfald och därmed hur ansvaret bäst fördelas. Vissa av de tillfrågade aktörerna anser att staten har mer ansvar medan andra anser att markägarna har det största ansvaret. Det finns även de som menar att alla i Sverige har ett delat ansvar.

Ett stort tack riktas till de personer som ställt upp och låtit sig intervjuas av mig. Tack även till min handledare Björn Rönnerstrand som gett mig goda råd på vägen.

Nyckelord: Ansvar, biologisk mångfald, skog, skogspolitik, Sverige, miljö

Innehåll

Abstract	2
1. Inledning.....	6
1.1 Bakgrund och syfte.....	6
1.2 Problem	7
1.3 Tidigare forskning och generalisering.....	7
1.4 Frågeställningar	8
1.5 Disposition.....	8
2. Teori	9
2.1 Ansvar- en definition.....	9
2.2 Kausalt och moraliskt ansvar.....	9
2.3 Grundförutsättningar för ansvarshållande	10
2.4 Stödansvar	12
2.5 Sammanfattning av teorin.....	14
3. Metod och Material	15
3.1 Metod	15
3.2 Motivering av urval	16
3.2.5 Aktörer som inte ingår i studien	18
3.3 Tillvägagångssätt.....	19
3.4 Operationaliseringar	21
3.5 Analyskriterier	24
3.6 Material	25
4. Resultat.....	25
4.1 Teori: Fri vilja	25
4.2 Teori: stödansvar	26
4.3 Teori: Kunskapskravet	29
4.4 Teori: Moraliskt eller kausalt ansvar	30
5.0 Slutsatser	32
5.1 Frågeställning 1.	32
5:1:2 Frågeställning 1.2.....	33
5:2 Frågeställning 2.	34
6.0 Diskussion	35
6.0 Källförteckning.....	36
6.1 Artiklar	36

6.2 Internet	36
6.3 Intervjuer	37
6.4 Litteratur	38
6.5 Propositioner	40
6.6 Rapporter och meddelande	40
6.7 Sammankomster	41
6.8 Uppslagsverk	41
6.9 Övrigt	42
Bilaga 1	43
Aktörer som deltagit i studien	43
Bilaga 2	45
Brevmall 1	45
Bilaga 3	46
Brevmall två	46
Bilaga 4	47
Intervjuguide	47
Bilaga 5	49
Intervjuschema	49
Bilaga 6	50
Påminnelse-epost	50
Bilaga 7	51
Kodschema	51

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Diskussionen om vem som ska hållas ansvarig för de miljöproblemen som vår planet står inför har växt sig starkare under de senaste åren. Denna diskussion har varit livligt vid de senaste globala klimatmötena och har först och främst handlat om vem som ska ansvara för klimatförändringarna och åtgärderna för att motverka detta. Mycket forskning har även genomförts i detta ämne.¹ Forskning om ansvar för andra miljöproblem är inte lika förekommande och därför ska denna studie redogöra för hur aktörerna inom den svenska skogssektorn ser på ansvar för förlusten av biologisk mångfald i de svenska skogarna. Förlusten av biologisk mångfald är idag ett av de stora miljöproblem i världen och som kan få enorma konsekvenser om inte rätt åtgärder sätts in för att motverka detta. Biologisk mångfald har pedagogiska och estetiska värden och är en viktig ekosystemtjänst som bland annat reglerar klimatet, pollinerar växter och filtrerar vatten.²

Förlust av biologisk mångfald handlar, som så många andra miljöproblem om ett överutnyttjande av naturresurser. FN instiftade år 1992 konventionen för biologisk mångfald³ för att få upp problemet på dagordningen, en konvention som Sverige ratificerade år 1993.⁴ Trots denna konvention har den biologiska mångfalden minskat i vårt land och i resten av världen under de senaste åren.⁵ För att uppmärksamma detta utlyste Förenta Nationerna (FN), år 2010, till den biologiska mångfaldens år.⁶ En rad olika kampanjer och aktiviteter gjordes runt om i världen och i Sverige för att uppmärksamma året.⁷ En stor del av växt - och djurlivet i Sverige återfinns i våra skogar och en förlust av den biologiska mångfalden skulle därför drabba dessa hårt.

Förlusten av biologisk mångfald sägs delvis bero på den svenska skogspolitiken. Den förda politiken har kritiserats under senare år bland annat för att lagstiftningen är svag och för att skogsvårdslagens totalparagraf inte uppfylls.⁸ Totalparagrafen säger: ”*Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning*

¹ Van de Poel et al 2011, Jamieson 2009, Füssel 2010

² Molander 2008 s. 10, Sukhdev et al. 2010 s.25, Cunningham och Cunningham 2008, s. 233-234

³ CBD 2010

⁴ Naturvårdsverket 2010 s.6

⁵ Europa 2006,

⁶ CBD 2011

⁷ Regeringen 2010

⁸ Skydda skogen 2011, Svenska Jägarförbundet 2010, Svenska Naturskyddsföreningen 2010, s 2, 7, 35

samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötsel ska hänsyn även tas till andra allmänna intressen” (Lag 2008:662 § 1)⁹ Lika stor vikt ska alltså läggas vid miljö som vid produktion, något som enligt många inte uppfylls. En anledning till detta påstås vara att ansvaret för att bevara den biologiska mångfalden i skogen enligt lag är odefinierat och uppdelat på många olika aktörer i samhället.¹⁰ Ett odefinierat ansvar gör att de inblandade aktörerna lätt kan lägga skulden på någon annan och på så sätt undkomma sitt eget ansvar.¹¹

Studiens syfte är inte att redogöra för vem som bär ansvaret för förlusten av biologisk mångfald i de svenska skogarna utan ska ses som en redogörelse för hur olika aktörer inom den svenska skogssektorn ser på ansvar för denna förlust.

1.2 Problem

Vad som egentligen menas med ansvar och vad som krävs för att någon skulle kunna hållas ansvarig är begrepp som har diskuterats ända sedan Aristoteles tid. Ansvarsforskningen har tidigare inte kopplats ihop med ansvaret för förlust av naturresurser i den omfattning som behövs. För att delvis råda bot på detta ska denna uppsats, som tidigare nämnts, utreda hur olika aktörer inom den svenska skogsnäringen ser på ansvar när det kommer till biologisk mångfald i de svenska skogarna. För att göra detta har intervjuer genomförts med representanter för statliga myndigheter, företag, ekonomiska skogsägarföreningar och intresseorganisationer (för närmre precisering se även metod och bilaga 1). Intervjusvaren har sedan sammankopplats med den litteratur om ansvar som är relevant för naturresurser. Genom detta kan en bild skapas över hur de olika aktörerna inom den svenska skogssektorn förhåller sig till ansvarsteorierna.

1.3 Tidigare forskning och generalisering

Den här studien handlar om ett tidigare utforskat fält då tidigare forskning, i huvudsak berört ansvar för miljöproblem som helhet eller ansvar för klimatförändringar. Tidigare forskning som har berört den svenska skogen har varit naturvetenskapligt inriktad, handlat om hur skogsbolag/skogsägare kan/har inkorporerat miljömässiga aspekter i sitt arbete eller om hur de svenska miljömålen är utformade och uppfylls.¹² Denna uppsats fyller därför ett viktigt tomrum inom den befintliga forskningen. Skogsstyrelsen har även framfört önskemål om att

⁹ Skogsstyrelsen 2010 s.8

¹⁰ Proposition 2007/08:108, En skogsproposition i takt med tiden, s.2, 14, Liljenström, 2010, s.45-46, WWF 2009, Naturskyddsföreningen 2010 B, Appelstrand 2007, s. 236 ff, Skogsstyrelsen 1996, s. 17, Skogsstyrelsen 2008, s.29

¹¹ Ahlbäck 1999, s.26-27

¹² Lagerlöf och Scheibenpflug 2010, Backman och Erlandsson 2011, Appelstrand 2007

ansvar och roller i den svenska skogssektorn behöver fastställas tydligare¹³ vilket jag delvis skall försöka uppnå. Jag avser genom studien att klargöra hur de viktigaste aktörerna inom den svenska skogssektorn ser på ansvar för biologisk mångfald. Det är relevant då det ger en ökad förståelse om varför aktörerna agerar som de gör vilket kan användas för att förstå vilka styrmedel som behövs och på vilket sätt de implementeras på bästa sätt. Ansvarfördelning och ansvarsutvärderingar är viktiga delar av en demokrati som gör det möjligt för medborgarna att utkräva ansvar för politikernas handlingar.¹⁴

Målet med uppsatsen är att kunna användas som grund för att förstå vilka styrmedel som behövs för att öka betydelsen av biologisk mångfald i Sverige men även för att förstå ansvarsdynamiken när de kommer till andra naturresurser. Resultaten bör även kunna appliceras på andra naturresurser och i andra länder än Sverige då studien inte uttröner vem som har ansvar för biologisk mångfald utan hur olika aktörer ser på ansvaret för detta. Det är även möjligt att bygga vidare på resultatet ifrån uppsatsen för exempelvis fastställa vem av aktörerna som har ansvaret för den biologiska mångfalden i Sverige och varför *eller* om aktörerna tar det ansvar de borde ta.

1.4 Frågeställningar

De följande frågeställningarna skall besvaras i studien. Dessa frågeställningarna består av två huvudfrågor och en underfråga.

1. Hur ser aktörerna på sitt eget och andras ansvar för att bevara den biologiska mångfalden i den svenska skogen?
 - 1.2 Hur ser aktörerna inom den svenska skogssektorn på grundförutsättningarna för ansvarsutkrävande?
2. Skiljer de olika aktörerna sig åt när de kommer till synen på ansvar för den biologiska mångfalden i skogen? Det vill säga går det att urskilja skillnader som kan kopplas till aktörernas roller.

1.5 Disposition

Nästa avsnitt i den här uppsatsen kommer presentera de teorier studien är uppbyggd kring. Avsnittet därefter är en redogörelse över studiens metod och vilket material som använts. Därpå presenteras resultatet. Uppsatsen avslutas med slutsatser och källförteckning.

¹³ Svedlund och Siira 2010, s 23

¹⁴ Linde i Lindevert och Schierenbeck 2008, s. 136, Bäck i Giljam och Hermansson 2004 s. 66

2. Teori

Ansvarsteorier spänner sig idag över ett brett fält och de teorier som denna studie är grundad på består av ansvarsteorier som har ansetts relevanta för förlust utav naturresurser. Teorierna handlar om vilka förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att någon ska kunna stå som ansvarig och hur ansvarsfördelning kan gå till när det rör sig om resurser som är både av individuellt och allmänt intresse, till exempel skogen. Det innebär att vissa ansvarsteorier har utslutits då de inte bedömts vara tillämpbara. Exempelvis behandlas i uppsatsen inte huruvida personer med mentala sjukdomar ska kunna stå som ansvariga för sina handlingar. Inte heller teorier som djupgående diskuterar ansvarsbegreppet och dess olika komponenter används då detta hade kunnat ligga till grund för en egen studie.

Viktigt att poängtera är att studien, som tidigare nämnts, inte syftar till att utreda vad som är ansvarsfullt beteende och inte. Avsikten med uppsatsen är inte heller att hitta den aktör som i egentlig mening har det övergripande ansvaret för den biologiska mångfalden i den svenska skogen. Teorierna uppsatsen har grundats på fungerar som ett analytiskt redskap för att illustrera vad olika aktörer inom den svenska skogssektorn har för olika syn på ansvar, inte om deras beteende är rätt eller fel.

2.1 Ansvar- en definition

Ordet ansvar kommer från latinets *respondere* och betyder ungefär *att svara* och syftar till att kunna försvara sina handlingar och förklara varför man agerade på ett visst sätt.¹⁵ Nationalencyklopedin 2011 definierar ansvar på följande vis: ”*ungefär 'att stå till svars'. Betydelsen skiljer sig åt beroende på sammanhang. Beröm och kritik är nära kopplat till ansvar. Den som är ansvarig är den som får skulden när något går fel, men också den som kan ta åt sig äran om det går bra.*”

2.2 Kausalt och moraliskt ansvar

Ansvar kan delas in i olika kategorier. Den tydligaste indelningen är att skilja kausalt ansvar från moraliskt ansvar.

¹⁵ Pellizzoni 2004, s. 7

Kausalt ansvar betyder att den aktör som skapat en situation hålls ansvarig för den,¹⁶ något som ofta tillämpas inom den juridiska makten.¹⁷ Exempel på kausalt ansvar är om aktör A bränner ner aktör Bs skog blir aktör A kausalt ansvarig för händelsen.

Moraliskt ansvar innebär att en aktörs uppförande värderas för att på ett lämpligt sätt kunna klandra eller hedra en aktör för de handlingar som den har begått.¹⁸ Det tas i beaktande om aktören kunde förutse konsekvenserna och ifall aktören önskade att konsekvenserna skulle inträffa.¹⁹ Ett exempel på moraliskt ansvar är, för att gå tillbaka det exemplet som användes vid kausalt ansvar, att aktör A bränner ner aktör B:s skog. Lägg till att en tredje aktör bevittnade hur elden spred sig men inte ingrep och ringde brandkåren utan bara stod och tittade på. Denna tredje aktör, aktör C, är då moraliskt, men inte kausalt ansvarig, för efterföljderna av elden.

Kausalt ansvar kan ske med eller utan moraliskt ansvar, det betyder att en aktör kan vara kausalt ansvarig utan att vara moraliskt ansvarig. Det vanligaste är dock att den aktör med kausalt ansvar även är moraliskt ansvarig.²⁰ Kausalt ansvar utan moraliskt ansvar brukar kallas bart kausalt ansvar, detta innefattar sådana händelser som vi själva orsakat men inte råår för.²¹ Exempelvis kanske aktör A inte hade som avsikt att bränna ner aktör Bs skog utan menade att bränna en bit av sin egen skog. Starka, kraftiga vindar spred elden, som annars var under kontrollerade former över till aktör Bs skog.

Denna studie fokuserar på moraliskt ansvar och när kausalt ansvar fortsättningsvis diskuteras kommer det syftas till kausalt ansvar som innefattar moraliskt ansvar om inte annat uppges.

2.3 Grundförutsättningar för ansvarshållande

Ansvarsteoretiker menar att två grundförutsättningar behöver uppfyllas innan ansvar kan utkrävas. Handlingen måste ha skett frivilligt och aktören måste ha kunskap om vilka konsekvenser handlingen får.²² En handling, som sker under tvång eller under sådana förutsättningar som en aktör inte själv råår över kan inte ligga till grund för ansvarsutkrävande. Som exem-

¹⁶ Pellizzoni 2004, s. 6-7 & 455

¹⁷ Lundström 1988 s.224

¹⁸ Miller 2001, s. 456, Sher 2009, s. 13-14, Glover 1970, s 19

¹⁹ Miller 2001, s.456

²⁰ Ariansen 1993, s.216-217, Miller 2001, s. 457-459

²¹ Miller 2001, s. 455-456

²² Glover 1970, s. 4-5, 13-15, Parekh i Darling – Smith 2007, s. 81-82, Sher 2009, s7-8

pel på en handling som aktören själv inte råår över, och därmed inte kan ansvara för, är en sjökaptens som drivs ut till havs på grund av starka vindar. Sjökapten kan inte ansvara för denna händelse då vindarna ligger utanför hans kontroll.²³

En handling är frivillig så fort det finns ett val mellan minst två olika alternativ. Alternativens uppbyggnad påverkar huruvida de kan räknas som alternativ eller inte. Till exempel har en man som måste välja mellan att få hela sin familj dödad eller själv blir torterad inget riktigt val.²⁴ För att avgöra om aktören har ett verkligt val måste valet ses till den speciella kontext det sker inom.

En aktör måste vara medveten om vilka konsekvenser dess handlingar får.²⁵ Kunskapsbrist måste ses inom rimliga gränser för att en aktör inte skall komma undan sitt ansvar genom att hävda att de inte visste vad handlingen skulle få för konsekvenser.²⁶ Enligt rådande svensk lag är aktörer skyldiga att skaffa sig den kunskap som behövs för att bedriva en verksamhet eller utföra en åtgärd (se Miljöbalken kapitel 2 § 2)²⁷ Aktörer som utför en handling de vet kan komma att få en negativ konsekvens kan hållas ansvariga även om kunskapen om själva konsekvenserna av handlingen i sig själv saknas.²⁸ Detta går att jämföra med den så kallade försiktighetsprincipen som återfinns i Miljöbalken kapitel 2 § 3. Försiktighetsprincipen säger *”alla som bedriver eller avser bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön”*. (...) *”dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.”*²⁹ Aktörer som utför en handling måste alltså enligt lag vidta de försiktighetsåtgärder som behövs.

För att kunna hållas ansvarig för något, krävs det som ovan beskrivits att handlingen skett frivilligt och med kunskap om konsekvenserna. I följande matris ges exempel på de fyra olika ansvarssituationer som går att urskilja från dessa grundförutsättningar.

²³ Glover 1970, s. 4- 13

²⁴ Glover 1970, s. 4- 13

²⁵ Glover 1970, s. 4-5, Sher 2009, s7-8, Parekh i Darling - Smith, 2007, s. 81-82, Ariansen 1993, s. 220

²⁶ Glover 1970, s. 4-13

²⁷ Miljöbalken (1998:808), 2 kap, § 2, s.5

²⁸ Glover 1970, s. 4-13

²⁹ Miljöbalken (1998:808), 2 kap, § 3, s.5

Frivillighet

		Ja	Nej
Kunskap	Ja	<p>Aktören har både kunskap och fri vilja och kan därför ses som ansvarig.</p> <p>Exempel: Skogsmaskinförare kör över en känslig myrmark trots att han vet att detta kommer påverka skogen negativt.</p>	<p>Aktören har kunskap men ingen chans att påverka vad som händer och har därför inget ansvar.</p> <p>Exempel: En skogsbrukare eldar en del av sin skog och råkar bränna ner även grannens skog eftersom vinden oväntat och kraftigt tilltog.</p>
	Nej	<p>Aktören har fri vilja men ingen kunskap om vad handlingen får för konsekvenser.</p> <p>Exempel: En skogsägare hugger ner ett antal träd som han i efterhand får reda på var hem åt ett antal rödlistade insekter.</p>	<p>Aktören har ingen kunskap eller fri vilja och kan därför inte ses som ansvarig.</p> <p>Exempel: En skogsägare skog drabbas av en sjukdom. Sjukdomen är relativt ny i landet och kunskap om hur den bäst bekämpas saknas, på grund av detta råkar skogsägaren sprida sjukdomen vidare till andra personers skog.</p>

Det finns ansvarsteoretiker som menar att en aktör inte undkommer sitt ansvar då de saknar kunskap eller då en handling skett under tvång. Detta förmildrar däremot hur mycket ansvar aktörerna kan sägas ha. Desto mer frihet en aktör har, desto mer ansvar måste han ta för sina handlingar.³⁰

2.4 Stödansvar

Istället för att fokusera på moraliskt och kausalt ansvar menar vissa ansvarsteorier att fokus istället ska läggas på att hitta den aktör som har bäst förmåga att komma till rätta med ett problem.³¹ Den aktören skall tilldelas ansvar även om den i moralisk eller kausal mening inte

³⁰ Rockefeller i Darling Smith 2007, s. 182, Sher 2009, s. 52-54

³¹ Nihlén Fahlqvist 2009, s.111, Schmitz & Goodin 1998, s.7-11

kan stå som ansvarig. Ansvar för den utvalda aktören blir tilldelat kallas stödansvar. En aktör med stödansvar har speciella skyldigheter att reparera den skada som skett. Stödansvaret kan tilldelas en aktör på grund att den har starka resurser, har en speciell roll i samhället eller på grund av dess geografiska läge. Om en aktör tilldelats stödansvar kan sanktioner ske mot denne om den inte uppfyller sina åtaganden.³²

Den aktör med mest kapacitet och mest resurser kan, som tidigare nämnts, tilldelas ansvar att åtgärda ett problem. Enligt detta synsätt ska den aktör med mest kunskap, mest pengar och/eller mest makt tilldelas stödansvar. Stödansvar som bygger på denna princip kallas kapacitetansvar.³³ Ett exempel på detta är att staten tilldelas mer ansvar för den biologiska mångfalden eftersom de har mest makt och befogenheter att kunna göra något åt det.

En annan form av stödansvar är så kallat rollansvar, detta innebär att en aktör blir tilldelad speciellt ansvar på grund av den roll aktören har i samhället.³⁴ Ett exempel på detta är att Skogstyrelsen tilldelas större ansvar än andra aktörer i samhället för den svenska skogen eftersom de har getts uppgiften att ta hand om denna.

En aktör kan även bli tilldelad speciellt ansvar på grund av andra principer, exempelvis om aktören befinner sig geografiskt nära problemet.³⁵ Ett exempel på detta är att ett skogsbolag blir tilldelade mer ansvar för ett naturreservat som ligger i närheten av deras marker.

Att utse en aktör som har stöd-, kapacitet - eller rollansvar är det samma som att använda sig av efterfokusering av ansvar. Efterfokusering³⁶ av ansvar innebär att fokus ligger på att hitta den aktör som är mest lämpad att avhjälpa problemet efter att en händelse inträffat. Motsatsen till efterfokusering av ansvar är förfokusering av ansvar, vilket innebär att fokus läggs på att hitta den aktör som utfört själva handlingen.³⁷ Detta går att jämföra med kausalt ansvar (ävenbart kausalt ansvar, se stycke 2:2). Vissa ansvarsteorier menar att fokus, särskilt när det gäller att komma till rätta med miljöproblem, borde ligga på efterfokusering av ansvar eftersom detta fokuserar på vilken aktör som har bäst möjligheter att åtgärda problemen. Vem som i egentlig mening skapat miljöproblemen är ofta irrelevant då dessa aktörer ofta inte har möjlighet att åtgärda problemet.³⁸ Att tillskriva statliga institutioner mer ansvar menar vissa ansvarsteoreti-

³² Miller 2001, s.454

³³ Miller 2001, s. 460-461

³⁴ Petersson 1990, s. 15-19 & 35

³⁵ Miller 2001, s.462, Ariansen 1993, s.216

³⁶ Detta kallas av andra framåtseende och bakåtseende ansvar

³⁷ Miller 2001, s.465-466, Schmidt & Goodin 1998, s.150

³⁸ Nihlén Fahlqvist 2009, s.111

ker är lämpligt då de i större utsträckningen än privata aktörer har den makt och de resurser som krävs för att åtgärda problemen. Institutioner kan skapa förutsättningar för att privatpersoner ska bete sig mer ansvarfullt, exempelvis när det kommer till miljöförstörning.³⁹

2.5 Sammanfattning av teorin

Innan metodavsnittet presenteras ska en kort sammanfattning över ovanstående teorier presenteras tillsammans med hur de kan kopplas till den svenska skogspolitiken.

Som tidigare nämnts betyder ansvar att stå till svars. Det finns olika sätt att klassificera ansvar på. En indelning är att skilja på kausalt och moraliskt ansvar. Kausalt ansvar betyder att den aktör som skapat en viss händelse även har ansvaret för den. Moraliskt ansvar handlar om att hedra eller klandra aktörer efter deras beteende, vilket innebär att en aktör kan stå som ansvarig även om den inte orsakat situationen.

Vissa förutsättningar måste vara uppfyllda för att en aktör ska kunna hållas ansvarig för de handlingar som den har utfört. Det krävs att aktören har utfört handlingarna frivilligt och att aktören vet vilka konsekvenser en viss handling får.

En aktör kan tilldelas ansvar för att ta hand om ett visst problem, när detta sker sägs det att aktören har ett stödansvar. Att ha stödansvar behöver inte betyda att aktören har skapat en viss situation utan betyder oftast att aktören är bäst lämpad att ta hand om problemet. Stödansvar kan tilldelas en aktör på grund av dens kapaciteter och/eller resurser, dess roll i samhället eller dess geografiska läge.

Ett annat sätt att dela in ansvar på är bakåt- och framåtseende ansvar. Vid bakåtseende ansvar läggs fokus på att hitta den aktör som skapat en situation (kausalt ansvar). Vid framåtseende ansvar läggs fokus på att hitta den aktör som är mest lämpad att ta hand om problemet.

Ovan nämnda teorier är i högsta grad tillämpbara på svensk skogspolitik där ansvaret är ottydligt formulerat och uppdelat på många olika aktörer. Sedan 1993 grundar sig den svenska skogspolitiken på frivilliga avsättningar och frihet under ansvar vilket betyder att skogsägare ska ta eget ansvar och frivilligt avsätta områden som skall gynna den biologiska mångfalden.⁴⁰ De frivilliga avsättningarna upplevs av många som svagt lagförankrade och svårdefinierade.

³⁹ Nihlén Fahlgvist 2009, s. 111, Schmitz & Goodin 1998, s.7-11

⁴⁰ Proposition 2007/08: 108, En skogsproposition i tiden, s.14

På grund av den tvetydiga ansvarsfördelning för den biologiska mångfalden i de svenska skogarna, är det, som tidigare nämnts, denna uppsats syfte att utreda hur de olika aktörerna inom den svenska skogssektorn ser på detta.

3. Metod och Material

I följande stycke kommer uppsatsens tillvägagångssätt presenteras. Jag kommer även beskriva vilket material som använts och hur teorierna har operationaliserats till lämpliga intervjufrågor.

3.1 Metod

Till denna studie har 16 intervjuer genomförts. Intervjuerna avspeglar olika intressen, nivåer och geografiska delar av Sverige. Studien eftersträvar centralitet och urvalet är därför baserat på de viktigaste aktörerna inom varje bransch. Följande aktörer tillfrågades om de ville ställa upp i studien: representanter ifrån skogsbolagen SCA, Svea skog, Bergvik Skog och Holmen, de ekonomiska skogsägarföreningarna Södra, Mellanskog, Norrskog och Norra skogsägarna, länsstyrelserna i varje landdel av Sverige med mest skog (Västra Götaland, Dalarna, Jämtland och Norrbotten)⁴¹ Världsnaturfonden, Naturskyddsföreningen, Skogsstyrelsen, Skogsällskapet, Jordbrukdepartementet, Miljödepartementet och Statens Fastighetsverk (se även bilaga 1). Miljödepartementet, Holmen och länsstyrelsen i Dalarna har valt att inte ställa upp i studien.

Intervjupersonerna har valts ut på grund av att de i sin position på respektive arbetsplats anses vara den som innehar mest kunskap om biologisk mångfald och/eller miljö. I de fall då experter funnits på både regional och central nivå har den person som arbetar på en central nivå valts. Uppgifterna om vem som har mest kunskap är först och främst grundat på det som framkommer på varje aktörs respektive webbplats.

Då studien syftar till att fånga olika aktörer inom skogssektorns syn på ansvar för biologisk mångfald har kvalitativa samtalsintervjuer med de utvalda aktörerna genomförts, dessa intervjuer klassificeras som respondentintervjuer.⁴²

Anledningen till att studien grundar sig på kvalitativa samtalsintervjuer är att jag anser det vara det bästa sättet att få fram hur aktörerna ser på ansvar för biologisk mångfald då ämnet tidigare är relativt outforskat. Samtalsintervjuer har även valts eftersom detta passar studier

⁴¹ Skogsstyrelsen 2010 B, s.33

⁴² Esaiasson et al 2010, s. 258

där intervjupersonernas uppfattning om något ska kartläggas på djupet och när svaren inte förutspåddas.⁴³ En annan tänkbar metod att använda sig är att inhämta information om de olika aktörernas ansvarssyn på deras webbplatser och av dem skrivet material. Dock har intervjuer i detta fall ansetts bättre då informationen som framkom på webbplatserna och i skrivet material inte varit tillräckligt djupgående.

Forskningsfältet är, som tidigare nämnt, relativt outforskat och öppna frågor har därför ställts till de utvalda aktörerna. På det viset avser jag identifiera vilka olika syner aktörerna har på sitt eget och andras ansvar för den biologiska mångfalden.

3.2 Motivering av urval

Som framgått tidigare är ambitionen för undersökningen att få med representanter ifrån olika geografiska områden, olika nivåer och olika intressen i Sverige och hur dessa aktörer ser på ansvar för den biologiska mångfalden i de svenska skogarna. Jag har valt att ha en varierad undersökningsgrupp eftersom jag med studien vill försöka täcka in så många olika syner på ansvar för biologisk mångfald som möjligt. Detta urval, bygger som tidigare nämnts, på centralitet, några förväntningar om att de olika aktörgrupperna ska skilja sig åt finns inte. I följande tabell kommer jag motivera varför de utvalda aktörerna är med i studien.

⁴³ Esaiasson et al 2010, s.258-259 och 284-289

Aktörer som ingår i studien		Motivering till att aktörerna är med	
STATLIGA AKTÖRER	Representerar staten på en central nivå	Skogsstyrelsen	Den myndighet som ansvarar för att skogspolitiken i Sverige genomförs i praktiken. Skogsstyrelsen har stort inflytande i hur den svenska skogspolitiken utformas.
		Landsbyggsdepartementet	Departementet som ansvarar för de politikområden som är aktuella för studien. ⁴⁴
		Statens fastighetsverk	Sköter om en stor del av de statligt ägda skogarna och har därför en stor insikt om dessa.
	Representerar staten på en regional nivå	Länsstyrelser (Västra Götaland, Jämtland och Norrbotten)	För att få med en regional och lokal spridning på statens syn på ansvar för biologisk mångfald har de största länsstyrelse i respektive landsdel av Sverige intervjuats (med undantag för Dalarna). ⁴⁵ Länsstyrelserna ansvarar för skyddade områden och arbetar för att uppfylla de svenska miljömålen.
Skogsbolag⁴⁶	Skogsbolag äger mycket av de svenska skogarna och har därför stort inflytande över vilken miljöhänsyn som tas där.	Bergvik skog	Ägs av institutionella ägare och är ett av de största skogsbolagen i Sverige. ⁴⁷
		SCA	Ägs av privata ägare och är ett av de största skogsbolagen i Sverige. ⁴⁸
		Svea Skog	Ägs av svenska staten och är ett av de största skogsbolagen i Sverige. ⁴⁹

⁴⁴ Även Miljödepartementet skulle, om de tackat ja till att ingå i studien, representerat staten på en central nivå.

⁴⁵ Länen i landsdelarna Götaland, Svealand, Södra Norrland och Norra Norrland med mest skog är Västra Götaland, Dalarna, Jämtland och Norrbotten. Uppgifter är hämtade från Skogsstyrelsens 2010 B

⁴⁶ Skogsbolagen är utvalda då de listas som de skogsbolag som äger mest skog av Skogsstyrelsen 2008. Även Holmen ingick på denna lista men har valt att inte ställa upp i studien.

⁴⁷ Bergvik skog 2011

⁴⁸ SCA 2011

⁴⁹ Svea Skog 2010, s. 3 och 5

Ekonomiska skogsägarföreningar	Ekonomiska skogsägarföreningar representerar i denna studie privata skogsägare. De ekonomiska skogsägarföreningarna anses ha bättre kunskap om biologisk mångfald och de ämnen som studien behandlar.	Södra	Representerar skogsägare i Götaland
		Mellanskog	Representerar skogsägare i Svealand.
		Skogsägarna Norrskog	Representerar skogsägare i södra Norrland
		Norra	Representerar skogsägare i norra Norrland
Miljöorganisationer	Miljöorganisationer arbetar aktivt för att bevara den biologiska mångfalden och representerar därför en annan syn på biologisk mångfald än de andra inblandade aktörerna.	Världsnaturfonden	En av de större/största miljöorganisationerna i Sverige.
		Svenska Naturskyddsföreningen	En av de större miljöorganisationerna i Sverige.
Stiftelser		Skogssällskapet	Representerar serviceföretag som erbjuder olika tjänster som en skogsägare behöver. ⁵⁰ Skogssällskapet är även en viktig opinionsbildare inom den svenska skogspolitiken.

3.2.5 Aktörer som inte ingår i studien

Aktörer som hade kunnat göra studien mer utförlig är, förutom de aktörer som valt att inte ställa upp, representanter från Naturvårdsverket, Forest Stewardship Council, Programme for

⁵⁰ Skogssällskapet 2011

the Endorsement of Forest Certification Scheme, Lantbrukarnas riksförbund, mindre skogsbolag, skogsbolag utan miljömärkt skog, andra intressegrupper som exempelvis svenska jägarförbundet och enskilda skogsägare. Dessa aktörer ingår inte i studien eftersom denna uppsats efterstävvar att få med de största aktörerna inom den svenska skogsbranschen.

3.3 Tillvägagångssätt

För att komma i kontakt med de aktörer som beskrivits ovan skickade jag e-post till de utvalda personerna där de tillfrågades om de ville vara med i undersökningen (se bilaga två). Det framgick att de var speciellt utvalda eftersom de ansågs inneha stor kunskap om skog och biologisk mångfald och att intervjun skulle ske via telefon. I e-postmeddelandet framgick det inte att det var aktörernas syn på ansvar för biologisk mångfald som skulle undersökas eftersom svaren kring ansvar inte önskades vara för genomtänkta.

Inom en vecka hade 15 av de 19 aktörerna som först tillfrågats svarat. En av aktörerna svarade att hon inte kunde ställa upp i studien på grund av tidsbrist. De personer som först kontaktats på Världsnaturfonden, SCA, Södra, Statens Fastighetsverk och länsstyrelserna i Norrland och Västra Götalandregionen rekommenderade andra personer till intervjun inom deras organisation/företag/ ekonomiska skogsföreningen/myndighet som hade bättre kunskap om de berörda ämnena. Personerna som de rekommenderade valdes ut till intervjuer i fyra av de sex fallen. I Världsnaturfondens och Södras fall valdes istället de personer som representerade organisationen/ ekonomiska skogsföreningen på Skogsstyrelsens årliga möte *"Hållbart? Skogen, Friheten och Ansvaret* i Borås den 7 april 2011.

Till de fyra aktörer som efter en vecka inte svarat på det första e-postmeddelandet skickades ytterligare ett e-postmeddelande (se bilaga tre). Aktörerna påmindes om det tidigare e-postmeddelandet och det förklarades än en gång varför det var viktigt att just de ställde upp. Tre av de fyra aktörerna svarade att vill ställa upp i studien, dock föll en av dessa aktörer bort innan intervjun med dem kunde ske.

Efter att aktörerna tackat ja till att medverka i studien bestämdes intervjudatum med dem via telefonkontakt eller e-post.

Intervjuerna har grundats på en intervjuguide (se bilaga fyra), frågornas följd kom i enstaka fall att ändras för att samtalet bättre skulle flyta på.⁵¹ Detta är ett vanligt förekommande fenomen vid samtalsintervjuer⁵² och upplevs inte ha påverkat resultatet. Innan den första intervjun ägde rum skedde en provintervju med en privat skogsägare för att testa frågorna. Jag ansåg att frågorna generellt fungerade bra.

Intervjuerna skedde i april månad 2011 med undantag av intervjun med Världsnaturfonden som skedde i maj månad (för exakta datum se bilaga fem). Eftersom ett par av aktörerna ville se frågorna innan intervjun skickade jag frågorna i förhand till samtliga intervjupersoner eftersom svaren inte skulle skilja sig åt beroende på ifall aktörerna har haft en chans att förbereda sig eller inte. Frågorna skickades via e-post(se bilaga sex) cirka ett dygn innan själva intervjun ägde rum och fungerade även som en påminnelse till aktörerna om att intervjun skulle ske nästkommande dag. Frågorna som ställdes under intervjun kunde även behöva lite eftertanke och det var därför bra att aktörerna fick en chans att reflektera över dem innan. I vissa fall har jag dock upplevt det som att aktören som intervjuats förberett sig för mycket då svaren inte har känts spontana. Vidare bör det påpekas att det under intervjuerna ibland upplevdes som att representanterna hade svårt att skilja på vad de själva ansåg och vad det de representerar stod för. Detta kan ha kommit att påverka resultatet och kan vara bra att ha i åtanke. Intervjupersonerna har även i vissa fall upplevts vara tendensiösa då de gärna vill framställa sig själva i bra dager.

Av de personer som intervjuats är endast tre av sexton kvinnor. Detta beror på att de positioner som valts att intervjuas oftast innehavs av män. Att de flesta aktörerna är män tror jag inte ha påverkat resultatet men kan ändå vara bra att ha i åtanke.

Då aktörerna återfinns i hela landet har intervjuerna skett via telefon. Jag ansåg att det var det bästa sättet att få den breda representativiteten. En annan anledning till att jag valde telefonintervjuer är att de oftast inte är lika långa som personliga intervjuer vilket gör det lättare för aktörer att ställa upp. Alla intervjuer har skett via telefon eftersom olika intervjumetoder hade kunnat komma att påverka resultatet.

⁵¹ Två frågor ställdes bara till tre respektive fyra personer innan de togs bort. Detta eftersom intervjupersonerna inte upplevdes förstå frågorna. Frågorna löd *Skulle er myndighet/företag/organisation/föreningen agera annorlunda om den svenska lagen var utformad på ett annat sätt? Om ja, varför?* och *Anser du att det finns någon aktör som har bättre resurser och bättre kapacitet att ta hand om ett problem som förlusten av biologisk mångfald.* Frågorna syftade till att fånga hur aktören ser på frivillighet vid ansvarsutkrävande och om aktörerna upplever att det finns någon aktör i samhället som har stödansvar. Borttagandet av frågorna upplevs inte att påverkat resultatet. Frågorna togs även bort i ett försök att minska intervjutiden.

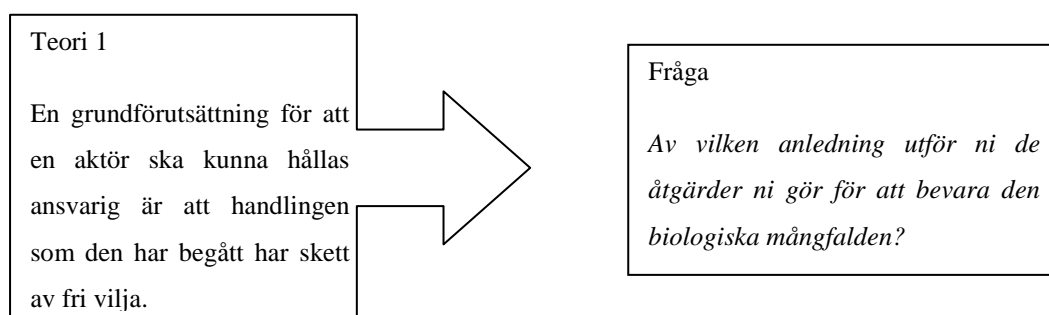
⁵² Esaiasson et al 2010, s.258

Intervjuerna med aktörerna som ingår i denna studie har varierat i längd mellan 12 till 40 minuter. Alla intervjuer utom en har spelats in och i efterhand transkriberats. En intervju spelades inte in på grund utav tekniska problem, jag förde noggranna anteckningar under tiden. Jag tog även anteckningar vid de intervjuer som spelades in för att ha en säkerhet om det i efterhand skulle hända något med det inspelade materialet.

Intervjuguiden är inte baserad på frågor från tidigare forskning eftersom tillgång till detta saknats. Studiens validitet hade varit större om detta funnits. Validiteten anses dock vara hög eftersom intervjufrågorna operationaliserats så att de teorier studien grundar sig undersöks.⁵³ Vidare upplevs intervjupersonerna talat sanning⁵⁴ under intervjuerna och transkriberingen av intervjuerna har kontrollerats av två personer vilket ytterligare stärker validiteten.⁵⁵ Jag har tagit del av litteratur om intervjuundersökningar för att kunna skapa en så bra intervjustudie och intervjusituation som möjligt.⁵⁶ De här böckerna har även använts för att få en bild över hur det är lämpligt att gå till väga vid intervjuundersökningar och som grund för att skapa ett bra analysverktyg. Reliabiliteten och frånvaron av slumpmässiga fel kan anses vara hög då stor noggrannhet har lagt ned på att dessa fel ska undvikas.

3.4 Operationaliseringar

I detta avsnitt redogörs det för hur teorierna som presenterats i avsnitt två operationaliserats till intervjufrågor. I teoriboxen återfinns den teori som frågan i frågeboxen är avsedd att fånga. För att öka validiteten i forskningen står samma teori bakom flera frågor. När det i boxarna står ”*se även teori X*” betyder det att denna teori återkommer i teoribox X. De frågor som inte var avsedda att fånga en speciell teori aktuell för denna uppsats presenteras inte nedan.

⁵³ Teori 1 borde i efterhand operationaliserats på ett annat sätt (för vidare diskussion se s. 36)

⁵⁴ Se stycke 3:3 för utförligare diskussion om detta.

⁵⁵ Kvale 1997, s 212-221

⁵⁶ Kvale 1997, s.34ff, Eneroth 1984, s.65ff, Krantz Lindegran 2001, s.120-130, Jensen 1993, s.107-130, Uhrwing 2001, s. 66-67, s. 287-290, Naurin 2009, s.127-138, Bergström och Boréus (red) 2009, s. 15ff

Teori 2

En aktör kan ha tilldelats ett speciellt ansvar, ett så kallat stödansvar. Detta ansvar har tilldelats aktören på grund av hans resurser, hans roll i samhället, hans geografiska läge eller för att han har åtagit sig en viss uppgift.

Se även teori fem.

Fråga

Hur stort ansvar anser ni att ert företag/ organisation/ ekonomiska förening/myndighet har för att upprätthålla den biologiska mångfalden i de svenska skogarna?

Teori 3

För att en aktör ska kunna hålla ansvar krävs det att den är medveten om vilka konsekvenser handlingen kan leda till.

Se även teori sex.

Fråga

Anser ni att ert företag/ organisation/ekonomiska skogsägarförening/myndighet har den kunskap som krävs för att veta hur era handlingar påverkar den biologiska mångfalden i skogen?

Teori 4

Ansvar kan vara moraliskt eller kausalt. Moraliskt ansvar innebär att en aktörs uppförande värderas efter de normer som finns i samhället. Kausalt ansvar innebär att den som direkt åstadkommit ett problem ska vara den som ser till att tillrättställa det.

Se även teori sju.

Fråga

Anser du att andra företag/ organisationer/ekonomiska föreningar/myndigheter ta mer eller mindre hänsyn till att bevara den biologiska mångfalden än vad ni gör?

Teori 5

En aktör kan ha tilldelats ett så kallat stödansvar (för närmre definition se s.14-15 eller teori två).

Fråga

Anser du att det finns någon aktör i vårt samhälle som har mer ansvar för att se till att den biologiska mångfalden bevaras? Om ja, vem?

Teori 6

Aktörer måste ha kunskap om sina handlingar för att stå som ansvariga (för närmre definition se s.11-13 eller teori tre).

Fråga

Anser du att organisationer/företag/myndigheter/föreningar har för mycket att ta hänsyn till och för mycket att tänka på när de kommer till att bevara den biologiska mångfalden i de svenska skogarna? Om ja, på vilket sätt?

Teori 7

Som tidigare nämnts kan ansvar vara både moraliskt eller kausalt (för närmre definition se s, 10-11 eller teori fyra).

Fråga

Anser du att det är den som utfört en handling som kraftigt minskat den biologiska mångfalden i skogen även borde vara den som ska återställa den? Varför? Varför inte?

Jag avslutade intervjun med att fråga ifall det var okej att återkomma till personerna om ytterligare frågor skulle tillkomma. Alla intervjupersonerna sa att detta var okej.

Resultatet, som presenteras i nästa avsnitt, kommer att bestå av de olika teorierna uppsatsen är grundad på och med belysande citat ifrån intervjuerna.

De intervjuade personerna har fått ta del av och godkänna citaten som används från deras intervju. Ett antal av aktörerna har krävt att deras citat inte kommer att kunna kopplas till dem. Det kommer därför inte framkomma exakt vem på de tillfrågade företagen/ekonomiska skogsägarföreningarna/myndigheterna/miljöorganisationerna som tillfrågats. Det kommer inte heller att framkomma vilken specifik aktör som sagt vad. Jag kommer istället hänvisa till de tillfrågade aktörerna som representant skogsbolag nummer (nr) X/ekonomisk skogsägarförening nr X/statlig myndighet nr X/miljöorganisation nr X (se bilaga 7). Vilket nummer aktörerna har tilldelats har skett helt slumpmässigt. Anonymiteten upplevs inte att ha påverkat trovärdigheten i studien. För att bevara anonymiteten kommer både Svea skog och Skogssällskapet att refereras till skogsbolag.

Det är möjligt att vissa aktörer kan identifieras men det gäller inte de aktörer som krävt att få vara anonyma.

3.5 Analyskriterier

För att analysera intervjuerna har de transkriberade intervjuerna lästs igenom flera gånger för att på så sätt skapa ett helhetsintryck av dem.⁵⁷ Intervjusvaren har tolkats utifrån teorin och efter genomläsningarna av intervjuerna har anteckningar förts för att sammanfatta vad varje aktör anser om de olika teoridelarna. För att inte liknande svar ska tolkas olika beroende på när de tolkats har motiveringar till varför ett visst uttalande tolkats på ett visst sätt nedtecknats under tiden.⁵⁸

Nedteckningarna från vad aktörerna anser om varje teoridel har därefter använts för att analysera svaren och välja ut belysande citat till resultatdelen. Under analysarbetet framkom det att ett flertal aktörers svar på olika teoridelar liknade varandra. Resultatet kommer först och främst redovisa aktörernas olika syn på ansvar för den biologiska mångfalden i de svenska skogarna. Detta innebär att citat som liknar varandra inte presenteras fullt ut. Citaten kommer att kompletteras med en generell diskussion om vad alla de olika aktörerna ansett. Med andra ord kommer det i resultatdelen framkomma om svaret var vanligt förekommande eller om det endast förekom i ett fåtal fall. Resultatet riskerar annars att bli vinklat. Intervjuerna och de citat som valts ut har diskuterats med andra statsvetare för att undvika selektiva tolkningar.

⁵⁷Inspiration till detta har hämtats från Krantz Liljegren 2001 s.129

⁵⁸ Esaisson et al 2010, s 306

När citaten presenteras i nästa avsnitt är de redigerade för att de bättre ska kunna förstås och för att språket ska flyta på bättre. Noggranna övervägningar har dock gjorts så att innebörden i citaten inte har påverkats.

3.6 Material

Den största delen av uppsatsen är grundat på empiriskt material i form av de intervjuer som genomförts. Till dessa intervjuer har en dator och ip-telefoni använts.

För att genomföra intervjuerna och skapa mig en uppfattning om vad ansvar är har metodlitteratur och litteratur om ansvars tagits del av. Litteraturen har bestått av böcker, artiklar, rapporter och internetsidor.

4. Resultat

I följande del kommer studiens resultat redovisas. Som tidigare nämnts kommer resultatdelen redovisas genom att koppla intervjuvaren till de ansvarsteorier som forskningen berör. Varje teori kommer att gås igenom en och en och kopplas samman med intervjupersonernas syn på teorin. Svaren är hämtade ifrån de frågor som presenterats i operationaliseringsavsnittet (avsnitt 3:4). De citat som presenteras nedan är hämtade från den fråga som hör till dess specifika teori.

De frågor som har grundats på samma teori presenterar här tillsammans, det vill säga att exempelvis teori två och fem har gått samman och bildar en teori (teori: stödansvar) .

Vid vissa teorier presenteras inte citat ifrån alla olika aktörsgrupper, detta sker när de inte går att urskilja några skillnader aktörsgrupperna emellan utan alla har svarat på liknande sätt. Detta kommer dock att framkomma under en generell diskussion till varje teoridel.

4.1 Teori: Fri vilja

En grundförutsättning för att en aktör ska kunna hållas ansvarig är att handlingen som utförts ska ha skett av fri vilja.

Det går inte att dra några klara slutsatser om hur aktörerna ställer sig till vad den fria viljan har för betydelse vid ansvarsutkrävande.⁵⁹ Aktörerna menar att frivillighet är lagstiftat inom den svenska skogssektorn och det skogsvårdslagen grundar sig på. På grund av detta blir den

⁵⁹ Detta antas bero på att bara en fråga ställdes för att få svar på denna teori och att frågan inte hade operationaliserats på bästa sätt. För diskussion se avsnitt 6.0

fria viljan per automatik en viktig komponent inom den svenska skogsbranschen. De flesta⁶⁰ tillfrågade aktörerna menar dock att lagstiftningen är för svag, att det skulle behövas tydligare koppling mellan utförd handling och lag och/eller en förenkling av regelsystemen.

Citat 1:1 ”Det är ju lagstadgat med fritt ansvar och fri avsättningar”

Representant skogsbolag (nr 4)

Citat 1:2 ” Skogsvårdslagen är idag väldigt lågt ställd när de kommer till krav på miljö- och naturhänsyn”

Representant miljöorganisation (nr 10)

Citat 1:3 ”Man kan ta ansvar för en begränsad tid men det finns inga garantier för långsiktighet... Nu har man inte det kravet på sig att man ska avsätta sig eller så mycket. Staten skulle behöva peka ut ett tydligare ansvar och ställa mer krav. Det är det som krävs för att frivilliga avsättningar ska fungera.”

Representant statlig central myndighet (nr 13)

Citat 1:4 ”Företag kommer inte frivilligt ta mer ansvar eftersom de redan tar mer hänsyn än vad som krävs enligt lagen”

Representant skogsbolag (nr 6)

Eftersom frivillighet på ett sådant tydligt sätt är lagstiftat kan det tolkas som att aktörerna anser att det fria valet är en viktig del i ansvarsutkrävande⁶¹.

4.2 Teori: stödansvar

En aktör kan, som tidigare nämnts, ha tilldelats ett speciellt ansvar om den har starka resurser, en speciell roll i samhället eller åtagit sig en viss uppgift.

Generellt går det att dra slutsatsen att aktörerna inom den svenska skogssektorn anser att det finns de aktörer som har stöd-, kapacitet - eller rollansvar. Vilken denna aktör är råder dock delade meningar om. Som citat 2:1- 2:3 finns det de aktörer som anser att staten har det övergripande ansvaret.

⁶⁰ Undantag är representant statlig regional myndighet (nr 9), representant ekonomisk skogsägarförening (nr 14), representant ekonomisk skogsägarförening (nr 1) och representant statlig central myndighet (nr 3)

⁶¹ Se avsnitt 6.0 för diskussion

Citat 2:1 ”Vår riksdag och regering eftersom de har resurser både för ersättning om det ska avsättas mer mark eller resurser för att bedriva bättre forskning bättre.”

Representant ekonomisk skogsägarförening (nr 11)

Citatet ovan går att härleda till det som i litteraturen kallas kapacitetansvar, att staten ska ta mer ansvar för biologisk mångfald eftersom de har mer resurser än andra aktörer i samhället. Under intervjuerna har de även framkommit att det finns aktörer som anser att staten har mer ansvar på grund av sin speciella roll i samhället.⁶²

Citat 2.2 ”... Jag hävdar att staten har det största ansvaret eftersom de är vår gemensamma förvaltning.”

Representant ekonomisk skogsägarförening (nr 2)

Citat2:3 ”Det finns tydliga mål från regeringens sida och då måste de statliga aktörerna vara de som går före där och visar vägen”

Representant statlig central myndighet (nr 12)

Staten har med andra ord, enligt vissa aktörer, ett större ansvar för den biologiska mångfalden. Andra aktörer intervjuade i denna studie anser att den som äger marken har ett större ansvar.

Citat 2:4”... Vi har eget skogsansvar för att ingen annan kan bevara den biologiska mångfalden i vår skog. Det är alltid den som äger marken som har ansvar.”

Representant skogsbolag (nr 4)

Citat 2:5 ”Det största ansvaret ligger hos brukaren och det näst största ansvaret ligger hos handlaren”

Representant skogsbolag (nr 5)

Viktigt att notera är att det endast är skogsbolag som anser att den som äger marken har det största ansvaret medan de som anser att staten har det speciella ansvaret är statliga centrala

⁶² Huruvida staten ska ha mer ansvar på grund av sin roll eller på grund av sina kapaciteter går det inte att dra några slutsatser. Ungefär hälften av de statliga aktörerna anser att statens roll är avgörande medan hälften anser att staten har mer ansvar på grund av sina resurser.

och statliga regionala myndigheter⁶³ och vissa ekonomiska skogsägarföreningar.⁶⁴ Detta är föga förvånande eftersom aktörerna genom att hävda detta själva får mer makt och mer att säga till om (gäller inte ekonomiska skogsägarföreningar). Med mer makt följer mer ansvar. Alla tillfrågade skogsbolag trycker på vikten av att integrera skogsägarna i beslutsprocesser och att de själva har ett stort ansvar. Att ekonomiska skogsägarföreningar anser att staten har mer ansvar än de som äger marken kan antas bero på att de representerar små skogsägare som inte alltid har de resurser och den tid som krävs för att ta hänsyn till biologisk mångfald.

I intervjuerna har det visat sig att det finns aktörer som anser att alla, antingen inom skogsbranschen, eller alla inom Sverige har delat ansvar för att den biologiska mångfalden bevaras.

Citat 2:6 ”Vi har ett ansvar liksom alla andra. Alla har ett ansvar att skogen sköts på ett visst sätt genom att vi röstar på olika partier som har olika uppfattningar...”

Representant statlig central myndighet (nr 3)

Citat 2:7”(...) men om vi tar naturvärden generellt så är det något som berör oss alla, vi är kollektivt ansvariga. Staten har en väldigt stor roll med styrmedel och finansiering och så vidare då. Men eftersom systemet är uppbyggt så som det är har de olika sektorerna ett väldigt stort sektorsansvar. Detta betyder att den som brukar marken också har ett ansvar”

Representant miljöorganisation (nr 16)

Liknande citat som de i citat 2:6 går att urskilja hos vissa ekonomiska skogsägarföreningar (se fotnot 58). Det går därmed inte att dra en generell slutsats om vad ekonomiska skogsägarföreningar står i denna teori. Viktigt att poängtera är även att de finns en ekonomisk skogsägarförening som anser att det inte finns någon aktör i samhället som har stöd-, kapacitet eller rollansvar.

De intervjuade aktörerna är inte eniga om en specifik aktör som de tycker har ett större ansvar för att bevara den biologiska mångfalden än andra aktörer. De finns, som ovan nämnt, både de

⁶³ Undantagen är representant statlig central myndighet (nr 3) som menar att den som äger skogen har mest ansvar och representant statlig regional myndighet (nr 15) som menar att ansvaret är delat lika för alla människor i Sverige..

⁶⁴ Undantag är representant ekonomisk skogsägarförening (nr 1) som inte anser att de finns någon aktör som har ett större ansvar än någon annan och representant ekonomisk skogsägarförening (nr 14) som anser att alla har lika stort ansvar.

som anser att staten har det övergripande ansvaret, att markägarna har mer ansvar och alla aktörer har delat ansvar. De olika aktörsgrupperna skiljer sig genom att skogsbolagen anser att den som äger marken ska ha mer ansvar medan de flesta statliga myndigheter anser att staten har mest ansvar. De ekonomiska skogsägarföreningarna är splittrade i sina svar medan miljöorganisationer anser att alla har delat ansvar.

4.3 Teori: Kunskapskravet

För att en aktör ska kunna hålla ansvarig för sina handlingar krävs det att aktören är medveten om vilka konsekvenser handlingen kan leda till.

Alla de intervjuade aktörerna anser att kunskap är viktigt vid ansvarsutkrävande. Aktörerna påpekar att konsekvenserna av deras handlingar inte kommer att ge utslag förrän om 50 till 100 år och att kunskapen då kommer att se annorlunda ut. Många av de intervjuade aktörerna menar att de inte kan ta hänsyn till detta utan måste agera utifrån dagens befintliga kunskapsläge. Flera aktörer poängterar att ingen någonsin kommer ha all kunskap om naturen och hur olika åtgärder påverkar den biologiska mångfalden. På grund av detta menar aktörerna att de inte kan ansvara för handlingar som begåtts förr i tiden, när kunskapsläget såg annorlunda ut. Inte heller menar aktörerna att de kan stå ansvariga i framtiden för handlingar de begått idag, när kunskapsläget om dessa handlingar har förändrats. Under intervjuerna har de även framkommit att vissa av aktörerna gärna skulle se en förenkling av de administrativa systemen eftersom det då skulle kunna tas mer hänsyn till biologisk mångfald.⁶⁵

Citat 3:1 ”Ja, kunskap tycker jag nog att vi har. Men det är ju inte ett statiskt läge, utan det kommer ju hela tiden fram ny kunskap och ny forskning och detta driver oss. Det gäller ju att hela tiden vara informerad om vad som händer.”

Representant ekonomiska skogsägarförening (nr 11)

⁶⁵ Detta framkom i intervjun med representant statlig regional myndigheter (nr 15), representant skogsbolag (nr 6), representant ekonomisk skogsägarförening (nr 11), representant miljöorganisation (nr 16), representant skogsbolag (nr 4), representant skogsbolag (nr 5) och representant skogsbolag (nr 7).

Citat 3:2 Det är ingen som har den kunskapen fullt ut. I naturen är det väldigt komplexa system och det är ingen som kan säga att om vi sparar det här träden så kommer det helt säkert att räcka, att det kommer bli så här och så här efter 50 eller 100 år. Den kunskapen har ingen idag men däremot så finns det en ganska stor naturvårdsbiologisk kunskap som grund för att säga att vissa saker behövs, som till exempel att man ska skydda en viss procentandel av skogen.”

Representant miljöorganisation (nr 10)

Citat 3:3 ”... det handlar om att man ska agera etiskt och moraliskt riktigt utifrån dagens befintliga kunskap”

Representant ekonomisk skogsägarförenings (nr 1)

De intervjuade aktörernas syn på kunskapsteorin är homogen och ingen skillnad mellan de olika aktörgrupperna går att urskilja. På grund av detta redovisas därför inte citat ifrån alla aktörgrupperna. Slutsatsen som går att dra är att aktörerna anser att det komplicerade kunskapsläget påverkar hur pass ansvariga de kan vara. Aktörerna menar att kunskap är viktigt vid ansvarsutkrävande så länge det sker inom ramen för dagens befintliga kunskapsläge. Hur kunskapen kommer förändras eller har sett ut tidigare är dock en annan fråga som dagens aktörer inte kan ta ansvar för.

Detta innebär att kunskapskravet vid ansvarsutkrävande blir svårt då konsekvensen av en handling som påverkar den biologiska mångfalden ofta inte visar sig direkt och att kunskapsläget då kan se annorlunda ut än när handlingen utfördes. Aktörernas syn på kunskap går att jämföra med det kunskapskrav som återfinns i Miljöbalken kapitel 2 § 2.⁶⁶

4.4 Teori: Moraliskt eller kausalt ansvar

Ansvar kan, som tidigare nämnts vara kausalt eller moraliskt (för närmre definition se s.10-11).

Till denna teori går det även att hänvisa till de citat som framkommit vid teori två - att de intervjuade aktörerna anser att de finns de aktörer som har stödansvar för biologisk mångfald. Detta går att härleda till att aktörerna förespråkar ett moraliskt ansvar. Vilket innebär att aktörer som bli tilldelad ett speciellt ansvar inte behöver vara den som åstadkommit problemet från börjar. Detta visas även med citat 4:1.

⁶⁶ Miljöbalken (1998:808), 2 kap, § 2, s.5

Citat 4:1 ”... ansvaret ligger inte bara på skogsägaren. Moraliska skulder delas av alla, inte bara ägaren själv.”⁶⁷

Representant skogsbolag (nr 6)

Det finns dock aktörer som påpekar att den som skapat ett problem även borde vara den som se till att tillrättställa det.

Citat 4:2 ”... har man förbrukat resurserna tycker jag att man har ansvar för att återställa om det går...

Representant statlig central myndighet (nr 8)

Citat 4:3 ”Ett stort ansvar har givetvis den som utfört handlingen...”

Representant ekonomisk skogsägarförening (nr 14)

Viktigt att ha i åtanke är att de aktörer som i teori två ansett att de finns de aktörer i samhället som har ett stödansvar även menar att den som utfört en handling ska rätta till problemet. Detta beror på att även om de båda teorierna går in i varandra så utesluter de inte varandra. En aktör kan ha ett mer generellt övergripande ansvar för något medan den specifika aktör som åstadkommit ett visst specifikt problem ska rätta till det om den har möjlighet.

Aktörer som menar att den som utfört en handling även är ansvarig för att tillrättställa handlingen menar även att det måste tas i beaktande varför aktören utfört handlingen och om den var medveten om konsekvenserna (kunskapskravet).⁶⁸ Denna form av ansvar kan då klassificeras som moraliskt ansvar eftersom aktörers uppförande värderas.

Under intervjuerna har de även framkommit att vissa aktörer anser att *Polluter pays principle*⁶⁹ borde tillämpas på alla naturresurser och inte bara gällande luftföroreningar. Detta är en form av kausalt ansvar där den som degraderar en naturmiljö ska se till att återställa skadan som skett.

Citat 4:5 ”(...) det [*Polluter Pays Principle*] borde gälla överallt, inte bara vid luftföroreningar och utsläpp utan även när någon degraderar naturmiljöerna”

⁶⁷ OBS! Aktörerna vill poängtera att detta är privata åsikter och inte åsikter som skogsbolaget nr 6 nödvändigtvis står bakom.

⁶⁸ Detta framkom under intervjun med representant skogsbolag (nr 7), representant ekonomisk skogsägarförening (nr 14), representant ekonomisk skogsägarförening (nr 1) och representant skogsbolag (nr 6).

⁶⁹ *Polluter Pays Principle* är en princip som innebär att den som orsakat skador på miljön även ska stå för kostnaderna för denna skada. (Nationalencyklopedin 2011 B)

Representant statlig regional myndighet (nr 13)

Huruvida det går att tillämpa *Polluter Pays Principle* på förbrukning av naturresurser, som skog, är ännu inte helt klarlagt vilket vissa aktörer påpekat i intervjuerna med dem.

Citat 4:6 ” *Polluter Pays Principle* är i grunden en bra idé men systemet i Sverige när det kommer till skog och biologisk mångfald är inte uppbyggt kring detta... Man borde se över hur detta kan göras.⁷⁰

Representant miljöorganisation (nr 16)

När det gäller moraliskt och kausalt ansvar går det inte att urskilja några skillnader mellan de olika aktörgrupperna. Miljöorganisationernas svar är enhetliga då de anser att de behöver arbetas ut ett system liknande *Polluter Pays Principle* som går att tillämpa på förlust av biologisk mångfald. De andra aktörgrupperna svar skiljer sig åt och någon generell slutsats om hur de olika grupperna ser på kausalt och moraliskt ansvar för biologisk mångfald går inte att urskilja.⁷¹

5.0 Slutsatser

Den här uppsatsen kan användas som grund för fortsatta studier om ansvar inom den svenska skogssektorn och vid andra naturresurser. Studiens syfte var att besvara följande frågeställningar:

1. Hur ser aktörerna på sitt eget och andras ansvar för att bevara den biologiska mångfalden i den svenska skogen?

1.2 Hur ser aktörerna inom den svenska skogssektorn på grundförutsättningarna för ansvarsutkrävande?

2. Skiljer de olika aktörerna sig åt när de kommer till synen på ansvar för den biologiska mångfalden i skogen?

Varje frågeställning kommer i detta avsnitt besvaras och diskuteras

5.1 Frågeställning 1.

Hur ser aktörerna till sitt eget och andras ansvar för att bevara den biologiska mångfalden i den svenska skogen?

⁷⁰ Liknade åsikter uttrycks även hos representant statlig regional myndighet (nr 15)

⁷¹ Det går inte urskilja något svar som var betydligt vanligare än något annat.

Aktörerna som ingått i studien tar på sig ett stort ansvar själva. De flesta statliga representanter menar att staten har mer ansvar för biologisk mångfald medan skogsbolagen anser att markägaren har det så kallade stödansvaret. Efter studien går det med andra ord inte uträna en specifik aktör som de intervjuade personerna anser har ett större ansvar. De finns även ett antal aktörer som menar att ansvaret delas av oss alla. En tillfrågad aktör ansåg att det inte fanns någon aktör med mer ansvar.

Även när det gäller ifall moraliskt eller kausalt ansvar ska tillämpas inom den svenska skogssektorn går intervjupersonernas svar isär. Vissa av dem menar att den moraliska skulden delas av oss alla medan andra anser att ett system som liknar *Polluter Pays Principle* även borde tillämpas på förlusten av naturresurser. Andra aktörer menar att den som utfört en handling även ska tillrättställa handlingen den orsakat men att det är viktigt att utreda varför en aktör har handlat som den gjort innan ansvarsfördelning kan ske. Med stöd utav ovan nämnda åsikter om det så kallade stödansvaret går det dock att dra slutsatsen att de flesta intervjuade aktörerna till anser moraliskt ansvar mer tillämbart än kausalt ansvar.

I studien framkommer även att aktörer inte anser kausalt och moraliskt ansvar utesluter varandra. En aktör kan ha övergripande ansvar för något samtidigt som en specifik aktör som åstadkommit en viss händelse blir ansvarig för att ställa just denna händelse till rätta.

5.1.2 Frågeställning 1.2.

Hur ser aktörerna inom den svenska skogssektorn på grundförutsättningarna för ansvarsutkrävande?

Det finns som ovan nämnt två grundförutsättningar för ansvarsutkrävande, handlingen ska vara frivillig och aktören ska ha kunskap om konsekvenserna handlingen kan få.

Under intervjuerna har det framkommit att aktörerna i denna studie anser att det fria valet är inbyggt i den svenska skogsvårdslagen och att den på så sätt per automatik blir en viktig komponent i ansvarsutkrävande. Dock framkom det även under intervjuerna att aktörerna menar att det lagstiftade fria valet gör det svårt att veta vad som behövs för arbetet med bevarande av biologisk mångfald.

Alla tillfrågade aktörer anser att kunskap är viktigt vid ansvarsutkrävande för handlingar som påverkar den biologiska mångfalden. Aktörerna anser att de själva har stor kunskap om biologisk mångfald, det är dock osannolikt att aktörerna skulle uppge att de saknade kunskap om detta i en intervju. Aktörerna menar även att ingen har all kunskap som finns eftersom

naturen är ett sådant komplext fenomen. På grund av detta menar aktörerna att de inte kan stå ansvariga för sådant som kommer inträffa i framtiden när kunskapsläget kommer se annorlunda ut, inte heller kan aktörerna ta ansvar för sådana handlingar som begåtts förr, när kunskapen var mindre omfattande.

5:2 Frågeställning 2.

Skiljer de olika aköterna sig åt när de kommer till ansvar för den biologiska mångfalden i skogen?

Alla aktörgrupperna, är som ovan nämnts, överens om att kunskap och frivillighet är viktiga aspekter vid ansvarsutkrävande (se även 5:2:1).⁷² Aktörgrupperna skiljer sig däremot åt när det kommer till synen på stödansvar och synen på moraliskt och kausalt ansvar.

Vid stödansvar skiljer sig aktörgrupperna åt genom att skogsbolag menar att de som äger marken har mer ansvar medan statliga bolag anser att staten har det största ansvaret. Detta kan bero på att aktörerna vill skapa en positiv bild av sig själva och få mer att säga till om. De ekonomiska skogsägarföreningarna är splittrade i denna fråga genom att antingen anse att staten har det största ansvaret, att ingen har mer ansvar än någon annan eller att ansvaret delas av oss alla. Miljöorganisationerna har en enad syn på stödansvar och menar att alla delar ansvaret.

Vid moraliskt och kausalt ansvar är det endast miljöorganisationerna som har en homogen syn. De andra aktörgrupperna är splittrade i denna fråga.

Den mest homogena grupp i intervju svaren har är miljöorganisationerna, vilket inte är konstigt då de har väl uttalade syften och liknande mål. Aktörgruppen som varit mest heterogen är de ekonomiska skogsägarföreningar. Svaren ifrån dessa representanterna har varit spridda och ingen slutssats kan dras om hur ekonomiska skogsägarföreningar som grupp ser på ansvar för biologisk mångfald. Det kan bero på att de i sin tur representerar skogsägare i olika delar av landet vilket i sig säkerligen är en splittrad grupp. Mellan statliga regionala myndigheter och statliga centrala myndigheter går inga skillnader att utläsa efter denna studie. Skogsbolag och statliga regionala och centrala myndigheter har även de upplevts vara relativt homogena i sina svar.

Även om tydliga skillnader mellan de olika aktörgrupperna i denna studie inte direkt går att urskilja behöver inte detta betyda att de olika aktörgrupperna har samma syn på ansvar för

⁷² Se avsnitt 6.0 för diskussion

biologisk mångfald. Mer forskning skulle behövas i detta ämne för att verkligen få klarhet i frågan.

6.0 Diskussion

Resultatet ifrån denna studie har som ambition att kunna ligga till grund för vilka styrmedel som behöver implementeras i den svenska skogspolitiken för att på så sätt minska förlusten av biologisk mångfald. Studiens resultat tyder på att aktörerna skulle vilja se en tydligare lagkoppling mellan utförd handling och ansvar och i vissa fall även en lagförenkling. Vissa av aktörerna menar att ett system liknande Polluter Pays Principle borde utarbetats och att detta system borde tillämpas vid förlust av naturresurser.

Resultatet tyder även på att aktörerna önskar att det fanns en aktör i samhället med ett tydligare uttalat ansvar för biologisk mångfald. Ansvarsutkrävande skulle på detta sätt bli lättare att fastställa eftersom den aktören med det speciella ansvarsåtagandet hade kunnat sanktioneras om den inte uppfyllde de krav som ställdes på den. Dock behövs det först fastställas vem som har ansvaret innan det går diskutera hur den ska ställas till svars.

Det går att konstatera att många av aktörerna själva tar på sig ett stort ansvar för bevarandet av biologisk mångfald, paradoxalt nog försätter den biologiska mångfalden att minska. Vad detta beror på kan ligga till grund för framtida studier.

Efter att studien har genomförts anser jag att det hade varit önskvärt med en fråga som löd vad aktörerna ansåg vara viktigt vid ansvarsutkrävande vid förlust av biologisk mångfald. Det hade även varit önskevärt om ytterligare en fråga ställts som var avsedd att fånga hur aktörerna såg på fri vilja och ansvarsutkrävande.⁷³ I efterhand har jag även insett att teori 1 borde operationaliserats annorlunda frågan till denna mer fångade hur aktörerna såg på sitt eget ansvar än hur de såg på fri vilja och ansvar, på grund av detta är resultatet från teori 1 inte lika tillförlitligt som de andra resultaten.

Resultatet hade även kunnat bli tydligare om aktörerna faktiskt hade upplysts om att studien handlade om ansvar.

⁷³ Den ena frågan som var avsedd att fånga detta plockades bort efter tre intervjuer (se även fotnot 51).

6.0 Källförteckning

6.1 Artiklar

Füssel Hans Martin (2010), *How inequitable is the global distribution of responsibility, capability, and vulnerability to climate change: A comprehensive indicator-based assessment*, Global Environmental Change 20 (2010), s.597-611

Jamieson Dale (2009), *Climate change, Responsibility and Justice*, Sci Eng Ethics (2010)16:431-445

Liljenström Susanne (2010), *Tyst i Skogen*, artikel ur WWF EKO nr 2 2010, s.45-46

Lundström Mats (1988), *Ansvarstagande och normativ teori*, Statsvetenskaplig tidning, volym 91, Nr 3

Miller David (2001), *Distributing Responsibilities*, Politics, Nuffield College, Oxford, publicerad i The Journal of Political Philosophy: Volume 9, Number 4, 2001, s. 453-471

Nilhlén Fahlqvist Jessica (2009), *Moral Responsibility for Environmental Problems- Individual or Intuitional*, J Agric Enviro Ethics (2009) 22: 109-124

Pellizzoni Luigi (2004), *Responsibility and Environmental Governance*, Department of Human Sciences, University of Trieste, publicerad i Environmental Politics, Volume 13, Issue 3, 2004, s.541-565

Van De Poel Ivan, Nilhlén Fahlqvist Jessica, Doorn Neelke, Zwart Sjoerd, Royackers Lambér (2011), *The Problems of many hands: Climate change as an example*, Sci Eng Ethics

6.2 Internet

Bergvik skog (2011), *Välkommen till Bergvik skog*, hämtad från <http://www.bergvikskog.se/default.aspx?id=3> , 2011-06-19

CBD (2010). *About the convention*, Hämtad från Convention of biological diversity, hämtad från <http://www.cbd.int/convention/about.shtml> , 2011-04-26

CBD (2011). *Worldwide Celebrations*. Hämtad från 2010 International year of biodiversity: <http://www.cbd.int/2010/welcome/#3> , 2011-02-19

Europa (2006). *Strategi för biologisk mångfald*. Hämtat från Europa sammanfattning av EU-lagstiftningen, hämtad från http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/128183_sv.htm, 2011-03-27

Naturskyddsföreningen 2010 B, *Skogen skövlas utan ansvar*, skriven 17/5-2010 hämtad från <http://www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/aktuellt/?news=14573>, 2011-06-20

Regeringen. (2010). *Nationell satsning för att uppmärksama biologisk mångfald*. Hämtat från regeringskansliet: <http://www.regeringen.se/sb/d/12713/a/147181>, 2011-06-02

SCA (2011), *Skogsindustriprodukter*, uppdaterad 2011-03-31, hämtat från http://www.sca.com/sv/Om_SCA/Var_verksamhet/SCA-Skogsindustriprodukter/, 2011-06-19

Skogsstyrelsen (2010) B, *Skogsstatistisk årsbok 2010, Swedish Statistical yearbook of forestry 2010*, Skogsstyrelsen 2010, hämtat från [http://www.skogsstyrelsen.se/Global/myndigheten/Statistik/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok/01.%20Hela%20-%20Entire/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok%202010%20\(hela\).pdf](http://www.skogsstyrelsen.se/Global/myndigheten/Statistik/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok/01.%20Hela%20-%20Entire/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok%202010%20(hela).pdf), 2011-03-25

Skogssällskapet (2011), *Skogen, fastigheten och din ekonomi – allt hänger ihop. Vi också*, hämtad från http://www.skogssallskapet.se/tjansterprodukter/index.php?sa_jobbar_vi, 2011-04-04

Skydda Skogen (2011), *Kontroversiell urskogsavverkning blottlägger ihålig skogspolitik*, publicerad 23/2-2010, hämtad från <http://protecttheforest.se/sv/pressmeddelanden/26-pressmeddelanden/860-kontroversiell-urskogsavverkning-blottlaegger-ihalig-skogspolitik>, 2011-03-11

Svensk Jägarförbundet (2010) *Kraftig kritik mot förändrad skogspolitik*, publicerad 23/2-2010, hämtad från <http://www.jagareforbundet.se/en/Press--Media/Press/Debattartiklar/Kraftig-kritik-mot-forandrad-skogspolitik1/>, 2011-03-11

6.3 Intervjuer

Intervjuer har skett med representanter ifrån:

Bergvik Skog

Landsbyggsdepartementet

Länsstyrelsen i Jämtland

Länsstyrelsen i Norrbotten

Länsstyrelsen i Västra Götaland

Mellanskog

Norra

SCA

Skogsstyrelsen

Skogsägarna Norra

Skogssällskapet

Statens Fastighetsverk

Svea Skog

Svenska Naturskyddsföreningen

Södra

Världsnaturfonden

6.4 Litteratur

Ahlbäck Shirin (1999), *”Att kontrollera staten - den statliga revisionens roll i den parlamentariska demokratin”*, Uppsala university library, Uppsala, Sverige

Appelstrand Marie (2007), *Miljömålet i skogsbruket – styrning och frivillighet*, Media - tryck Sociologen, Lunds universitet, Sverige, hämtad från <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=26808&fileOid=26809>, 2011-04-07

Ariansen Per (1993), *Miljöfilosofi*, Nya Doxa, Nora, Sverige

- Bergström Göran och Kristina Boréus (red) (2009), *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text - och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, Sverige
- Bäck Hanna (2004), *Vad krävs för en fungerande valdemokrati*, i Giljam Mikael & Hermansson Jörgen (red) (2004), *Demokratins mekanismer*, Gyllene Snittet AB, Helsingborg, Sverige
- Cunnigham William P. och Cunnigham Mary Ann (2008), *Environmental Science – a global concern*, McGraw-hill international Edition, New York, USA
- Eneroth Bo (1984), *Hur mäter man "vackert"*, Natur och kultur, utgivningsort okänt
- Esaiasson Peter, Giljam Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud Lena (2007), *Metodpraktikan – konsten att studera samhäll, individ och marknad*, Norstedts Juridik AB, Vällingby, Sverige
- Glover Jonathan (1970), *Responsibility*, Routledge & Kegan Paul, London, Storbritannien
- Jensen Torben K (1993), *Politik i praxis*, Samfundslitteratur, Fredriksberg C, Danmark
- Krantz Lindegren Petra (2001), *Att färdas som man lär? – om miljömedvetenhet och bilåkande*, Gidlunds förlag, Hedemora, Sverige
- Kvale Steinar (1997), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund, Sverige
- Linde Jonas (2008), *Nya demokratier* i Lindvert Jessica och Schierenbeck Isabell (red.), *Jämförande Politik*, Liber AB, Malmö, Sverige
- Miljöbalken och dess övergångsbestämmelser – lagtexten, regler för en hållbar utveckling*, 1998:808, uppdaterad till och med 2010-01-01, Hänsynsreglerna 2 kap § 2 & 3.
- Naurin Elin (2009), *Promising democracy-parties, citizens and election promises*, Intellecta Infolog, Göteborg, Sverige
- Parekh Bhikhu, *Moral Responsibility in a Democratic Society*, i Darling-Smith Barbara (red) (2007), *Responsibility*, Lexington Books. Plymouth, Storbritannien
- Petersson Ingrid (1990), *4 Theories of Responsibility*, Lund University Press, Lund, Sverige
- Rockefeller Steven C, *Ecological and Social Responsibility – the Making of the Earth Charter*, i Darling-Smith Barbara (red) (2007), *Responsibility*, Lexington Books. Plymouth, Storbritannien

Schmidtz David och Goodin Robert E (1998), *Social Welfare and Individual Responsibility*, Cambridge University Press, Cambridge, Storbritannien

Sher George (2009), *Who Knew - Responsibility without Awareness*, Oxford University Press, New York, USA

Skogsstyrelsen (1996), *Aktionsplan för biologisk mångfald och uthålligt skogsbruk, en kortversion med exempel på landskapsanalys*, Skogsstyrelsen, utgivningsort okänt

Skogsstyrelsen (2010), *Skogsvårdslagstiftningen – gällande regler 1 september 2010*, Skogsstyrelsen 2010, lag Skogsskötselns allmänna inriktning, §1, utgivningsort okänt

Uhrwing Marie (2001), *Tillträde till maktens rum – om intresseorganisationer och miljöpolitiskt beslutsfattande*, Gidlunds förlag, Hedemora, Sverige

6.5 Propositioner

Proposition 2007/o8: 108, *En skogsproposition i takt med tiden*, Regeringens proposition 2008, hämtad från <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/10/10/11/d1679652.pdf> , 2011-03-03

6.6 Rapporter och meddelande

Backman Gunnar och Erlandsson Tomas (2011), *Möjligheter att förbättra måluppfyllelse vad gäller miljöhänsyn vid förnygringsavverkning: Rapport efter en analys och rådgivande prioritering av åtgärd*, Skogsstyrelsen, hämtad från <http://shop.skogsstyrelsen.se/shop/9098/art34/8559334-66ccc9-1834.pdf>, 2011-07-03

Molander Per. (2008). *Biologisk mångfald – en analys av begreppet och dess användning inom svenska miljöpolitiken*, Rapport till experter för miljöstudier, 2008:2 Regeringskansliet. Finansdepartementet. Stockholm 2008. Hämtat från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/53/57/c39bd9c1.pdf>, 2011-04-02

Naturvårdsverket. (2010). *Konventionen om biologisk mångfald och svensk naturvård-Sammanfattning av Sveriges fjärde nationella rapport till sekretariatet för konventionen för biologisk mångfald* . Naturvårdsverket. Hämtat från <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6389-4.pdf>, 2011-03-

Skogsstyrelsen (2008), *Skogsbrukets frivilliga avsättningar*, meddelande 3 2008, Skogsstyrelsen

Sukhdev Pavan, H. W.-S. (2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: a synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB*. TEEB. Hämtat från http://www.teebweb.org/LinkClick.aspx?fileticket=bYhDohL_TuM%3d&tabid=1278&mid=2357, 2011-03-11

Svea Skog (2010), *Svea Skog i korthet*, hämtad från <http://www.sveaskog.se/Documents/Om%20Sveaskog/Best%20C3%A4ll%20informationsmaterial/Sveaskog%20i%20korthet.pdf>, 2011-06-17

Svedlund Lennart och Siira Ulrika (2010), *Markägarenkäten - Skogsstyrelsen delrapport för undersökningarna om processen för formellt skydd 2005-2008*, Skogsstyrelsen rapport 3, 2010

Svenska Naturskyddsföreningen (2010) *Vitbok: Naturvårdspolitiken i Sverige 2006-2010*, hämtad från <http://www.naturskyddsforeningen.se/upload/press/vitbok.pdf>, 2011-03-11

WWF (2009), *Generell hänsyn och naturvärdesindikatorer – funktionella metoder för att bevara och bedöma biologisk mångfald i skogslandskapet*, hämtad från http://www.wwf.se/source.php/1290704/WWF%20Rapport%20Generell%20h%E4nsyn_.pdf, 2011-06-21

6.7 Sammankomster

Hållbart? Skogen, friheten och ansvaret, årligt möte Skogsstyrelsen i Borås, 9/4-2011

6.8 Uppslagsverk

Nationalencyklopedin 2011, ansvar, Hämtad från <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/enkel/ansvar>, den 2011-05-03, Nationalencyklopedin

Nationalencyklopedin 2011 B, Polluter Pays Principle, hämtad från <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/polluter-pays-principle>, Nationalencyklopedin, 2011-08-14.

6.9 Övrigt

Lagerlöf Per och Scheibenpflug Andreas (2010), *Enskilda skogsägare syn på ansvarstagande-drivkrafter och hinder*, examensarbete D-nivå, Uppsala universitet, hämtad från http://stud.epsilon.slu.se/1724/1/lagerlof_p_scheibenpflug_a_100825.pdf, 2011-03- 22

Bilaga 1

Aktörer som deltagit i studien

Statliga centrala myndigheter:

Landsbyggsdepartementet

Statens fastighetsverk

Skogsstyrelsen

Statliga regionala myndigheter:

Länsstyrelsen Norrbotten

Länsstyrelsen Västra Götaland

Länsstyrelsen Jämtland

Ekonomiska skogsägarföreningar:

Södra

Mellanskog

Norra Skogsägarna

Norrskog

Intresseorganisationer:

Naturskyddsföreningen

Världsnaturfonden

Skogsbolag:

Bergvik Skog

SCA

Skogssällskapet

SVEA Skog

OBS! Ovanstående ordning har inget att göra med vilket nummer aktörerna tilldelats i resultatdelen.

Bilaga 2

Brevmall 1

Hej,

Jag heter Jenny Nilsson och skriver för tillfället min kandidatuppsats i statsvetenskap och miljö på Göteborgs universitet. Min uppsats handlar om biologisk mångfald i de svenska skogarna och hur olika aktörer inom den svenska skogsnäringen ser på detta. För att få fram mitt resultat ska intervjuer ske med ett antal av dessa aktörer. Intervjun kommer att ske på telefon och vara cirka 15-20 minuter lång. De personer som ska intervjuas är speciellt utvalda eftersom de anses besitta viktig kunskap om det som ska undersökas. Eftersom du är [titel] på [företag/ekonomisk skogsägarförening/myndighet/miljöorganisation] skulle jag vara tacksam om du ville ställa upp på en intervju med mig. Intervjun kan anpassas efter ett datum som passar er men får gärna ske i april månad.

Besked om ni har möjlighet att ställa upp i intervjun får gärna lämnas så fort som möjligt.

Hör gärna av er till mig eller min handledare Björn om ni har frågor eller det är något ni undra över.

Tack på förhand

Jenny Nilsson

070-4061565

s.jenny-nilsson@hotmail.com

Björn Rönnerstrand

031-786 6520

bjorn.ronnerstrand@pol.gu.se

Bilaga 3

Brevmall två

Hej!

För cirka en vecka sen fick ni ett mejl där jag undrade om ni har möjlighet att ställa upp på en intervju med mig. Jag heter Jenny Nilsson och skriver en kandidatuppsats i statsvetenskap och miljövetenskap på Göteborgs universitet. Till min uppsats, som handlar om biologisk mångfald och de svenska skogarna ska jag intervjua ett antal aktörer som ett eller annat sätt arbetar med svensk skog. Eftersom du är [titel] på [företag/ekonomisk skogsägarförening/myndighet/miljöorganisation] skulle jag gärna vilja intervjua er eller någon annan på er avdelning som är väl insatt i frågor som rör biologisk mångfald och svensk skog. Intervjun får gärna ske i april månad.

Hör gärna av er så fort som möjligt så vi eventuellt kan boka in en intervju.

Kontakta gärna mig eller min handledare Björn om ni har några frågor.

Tack på förhand

Jenny Nilsson

070-4061565

s.jenny-nilsson@hotmail.com

Björn Rönnerstrand

031-786 6520

bjorn.ronnerstrand@pol.gu.se

Bilaga 4

Intervjuguide

Hej!

1. Ni kan väl börjat med att berätta lite kort om er själv och ert företag/ekonomisk skogsägarförening/myndighet/miljöorganisation
2. Vad gör ni för att upprätthålla den biologiska mångfalden i skogen?
3. Av vilken anledning utför ni de åtgärder ni gör för att bevara biologisk mångfald?
- 4.* Hur stort ansvar anser du att ert företag/ekonomisk skogsägarförening/myndighet/miljöorganisation har för att upprätthålla den biologiska mångfalden? Varför i så fall?
5. Anser ni att ni har den kunskap som krävs för att veta hur era handlingar påverkar den biologiska mångfalden i skogen?
- 6.* Anser du att andra företag/ekonomisk skogsägarföreningar/myndigheter i branschen tar mer eller mindre hänsyn till att bevara den biologiska mångfalden än vad ni gör? Hur påverkar detta er?
7. Hur skulle företag/ekonomiska skogsägarföreningar/myndigheter/miljöorganisationer kunna ta mer hänsyn till biologisk mångfald?
8. Anser du att det finns någon aktör i vårt samhälle som har mer ansvar för att den biologiska mångfalden ska bevaras, vem i så fall? Och varför?
9. Tycker du at företag/ekonomiska skogsägarföreningar/myndigheter/miljöorganisationer har för mycket att tänka på och ta hänsyn till när de kommer till att bevara den biologiska mångfalden i de svenska skogarna? På vilket sätt?
10. Anser du att det är den som har utfört en handling som kraftigt minskat den biologiska mångfalden även borde vara den som se till att återställa den? Varför? Varför inte? Vem ska göra det istället?
11. Finns det några handlingar som ni i efterhand ångrar när ni insett vilka konsekvenser det haft för den biologiska mångfalden? Vilken? Varför?

12. Anser du att det finns någon aktör som har bättre resurser och bättre kapacitet att ta hand om ett problem som förlusten av biologisk mångfald? Vilken?

13.* Försöker ni påverka andra aktörer i de svenska skogarna att ta mer hänsyn till biologisk mångfald i sitt arbete? Varför? Varför inte?

Tack för ni tog er tid.

Frågorna markerade med * betyder att de inte ställts till Miljöorganisationerna.

Bilaga 5

Intervjuschema

13 april 2011 Svea Skog

14 april 2011 Bergvik Skog

15 april 2011 Länsstyrelsen Jämtland

18 april 2011 Skogsstyrelsen

19 april 2011 SCA

19 april 2011 Skogssällskapet

20 april 2011 Jordbruksdepartementet

26 april 2011 Mellanskog

26 april 2011 Länsstyrelsen Norrbotten

26 april 2011 Södra

26 april 2011 Norra Skogsägarna

27 april 2011 Statens Fastighetsverk

27 april 2011 Norrskog

29 april 2011 Naturskyddsföreningen

29 april 2011 Länsstyrelsen Västra Götalandregionen

10 maj 2011 Världsnaturfonden

OBS! Ovanstående ordning går inte att sammankoppla med de nummer aktörerna blivit tilldelade i resultatet.

Bilaga 6

Påminnelse-epost

Hej!

Jag vill bara påminna om intervjun du har med mig imorgon kl XX. Nedan följer ett urval av frågorna:

Vad gör ni för att upprätthålla den biologiska mångfalden i skogen?

Hur stort ansvar anser du att ni på X har i denna fråga? Varför i så fall?

Av vilken anledning utför ni de åtgärder ni gör för att bevara biologisk mångfald?

Anser ni att andra aktörer i branschen tar det mer eller mindre hänsyn till att bevara den biologiska mångfalden än vad ni gör? Hur påverkar detta er?

Anser ni att ni har den kunskap som krävs för att veta hur era handlingar påverkar den biologiska mångfalden i skogen?

Anser ni att det finns någon aktör i vårt samhälle som har mer ansvar för att den biologiska mångfalden ska bevaras, vem i så fall? Varför?

Tycker ni att föreningar/företag/organisationer/myndigheter har för mycket att tänka på och ta hänsyn till när de kommer till att bevara den biologiska mångfalden i de svenska skogarna?

Finns det några handlingar som ni i efterhand ångrar när ni insett vilka konsekvenser det haft för den biologiska mångfalden? Vilken? Varför?

Anser ni att det är den som har utfört en handling som kraftigt minskat den biologiska mångfalden även borde vara den som se till att återställa den? Varför?

Tack

Jenny

OBS! Detta är endast en mall och vissa ändringar kan ha skett vid respektive e-post-meddelande.

Bilaga 7

Kodschema

Landsbyggsdepartementet	Statlig central myndighet (nr X)
Statens fastighetsverk	Statlig central myndighet (nr X)
Skogsstyrelsen	Statlig central myndighet (nr X)
Länsstyrelsen Norrbotten	Statlig regional myndighet (nr X)
Länsstyrelsen Västra Götaland	Statlig regional myndighet (nr X)
Länsstyrelsen Jämtland	Statlig regional myndighet (nr X)
Södra	Ekonomisk skogsägarförening (nr X)
Mellanskog	Ekonomisk skogsägarförening (nr X)
Norra Skogsägarna	Ekonomisk skogsägarförening (nr X)
Norrskog	Ekonomisk skogsägarförening (nr X)
Naturskyddsföreningen	Miljöorganisation (nr X)
Världsnaturfonden	Miljöorganisation (nr X)
Bergvik Skog	Skogsbolag (nr X)
SCA	Skogsbolag (nr X)
Skogssällskapet	Skogsbolag (nr X)
SVEA Skog	Skogsbolag (nr X)

OBS! Ovanstående ordning går inte att sammankoppla med de nummer aktörerna tilldelats i resultatet.